

Productiviteitsgroei in de VS en Europa

Auteur(s):

Cavelaars, P.A.D.

De auteur is werkzaam bij het Economisch Bureau van ABN Amro.

Verschenen in:

ESB, 81e jaargang, nr. 4074, pagina 802, 25 september 1996

Rubriek:

Monitor

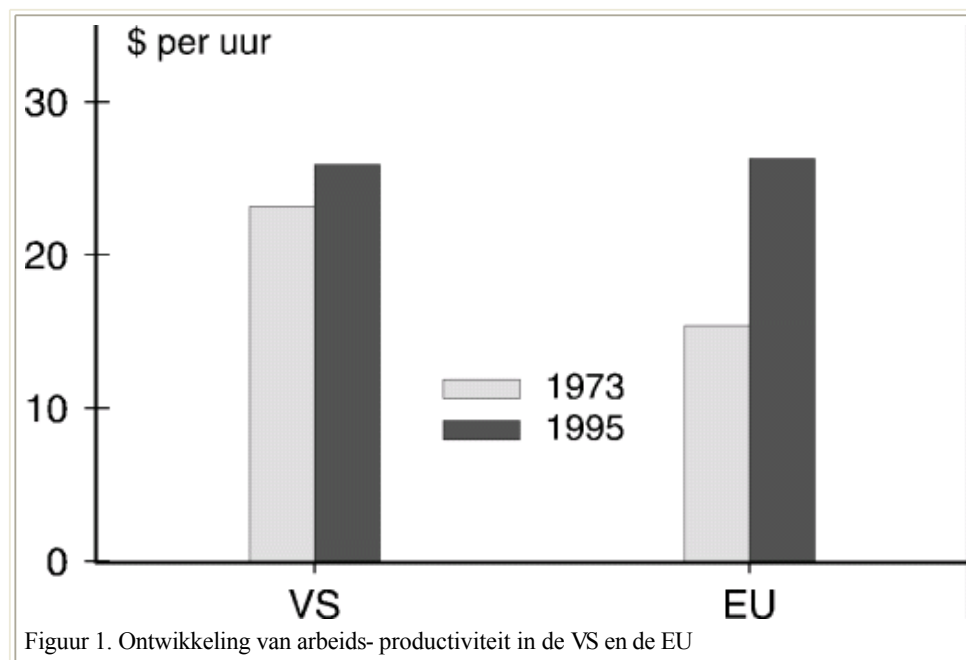
Trefwoord(en):

conjunctuurindicator, verenigde, staten, macro-economie

De groei van de arbeidsproductiviteit in de Verenigde Staten is al geruime tijd lager dan in de Europese Unie. Is hier werkelijk sprake van een Amerikaans probleem?

Verschillen in arbeidsproductiviteitsgroei ...

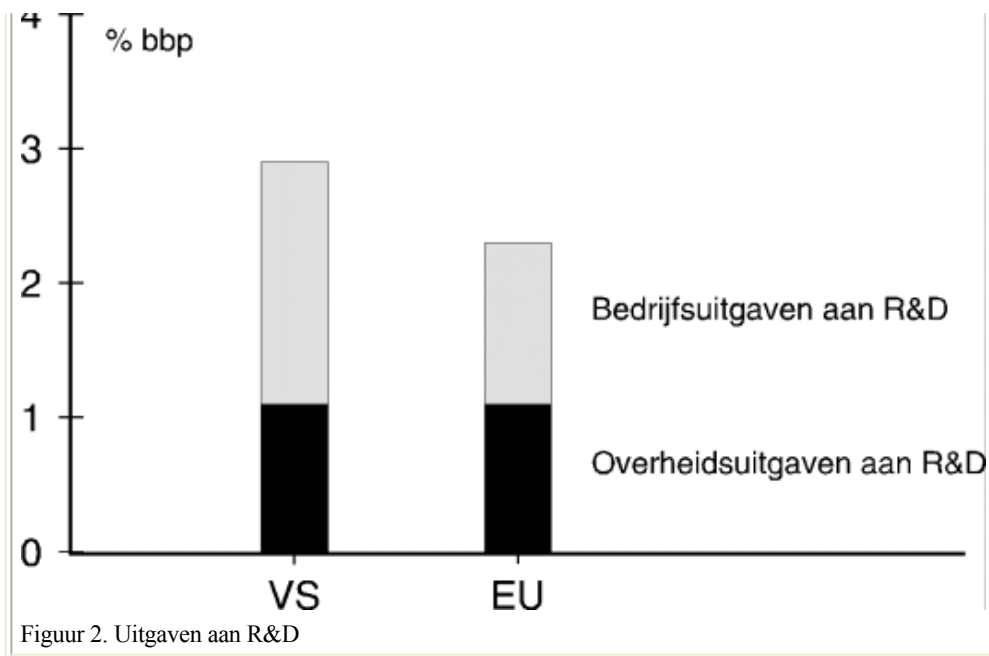
Amerikaanse politici en hun economische adviseurs maken zich zorgen om de afnemende groei van de arbeidsproductiviteit. Ze staan hierin niet alleen, ook hun Europese collega's breken zich hierover vaak het hoofd. In plaats van met weemoed terug te denken aan de jaren vijftig en zestig, maken we in dit stuk de vergelijking tussen de Verenigde Staten (VS) en de Europese Unie (EU) ([figuur 1](#)). De arbeidsproductiviteit in de EU is sinds 1973 toegenomen met 71%, tegenover slechts 12% in de VS. Het lijkt er dus op dat de Amerikaanse politici zich terecht zorgen maken.

Voor het achterblijven van de Amerikaanse arbeidsproductiviteitsgroei worden verscheidene verklaringen genoemd, waaronder de uitgaven aan onderzoek en ontwikkeling (R&D), de kwaliteit van het onderwijs en de investeringsquote¹.

R&D

Het is niet op voorhand duidelijk dat alle genoemde factoren ten nadele van de VS werken. Zo geeft de Amerikaanse overheid ongeveer 1,1% van het bbp uit aan R&D, wat ongeveer overeenkomt met het Europese gemiddelde. Maar hoe staat het met het bedrijfsleven? Als ondernemingen meer bescherming genieten, kunnen uitgaven aan onderzoek en ontwikkeling gemakkelijker worden terugverdiend. Men kan daarom verwachten dat Europese bedrijven eerder bereid zijn tot dergelijke grote uitgaven. Dit is echter niet het geval. In de Amerikaanse particuliere sector wordt beduidend meer aan R&D uitgegeven dan in de EU (zie [figuur 2](#)). Wellicht heeft dit te maken met een aantal positieve omgevingsfactoren voor de ontwikkeling en toepassing van technische kennis in de VS. We denken hierbij aan de omvangrijke binnenlandse markt, die schaalvoordelen eerder bereikbaar maakt, en de lage toetredingsdrempels voor startende innovatieve ondernemingen.

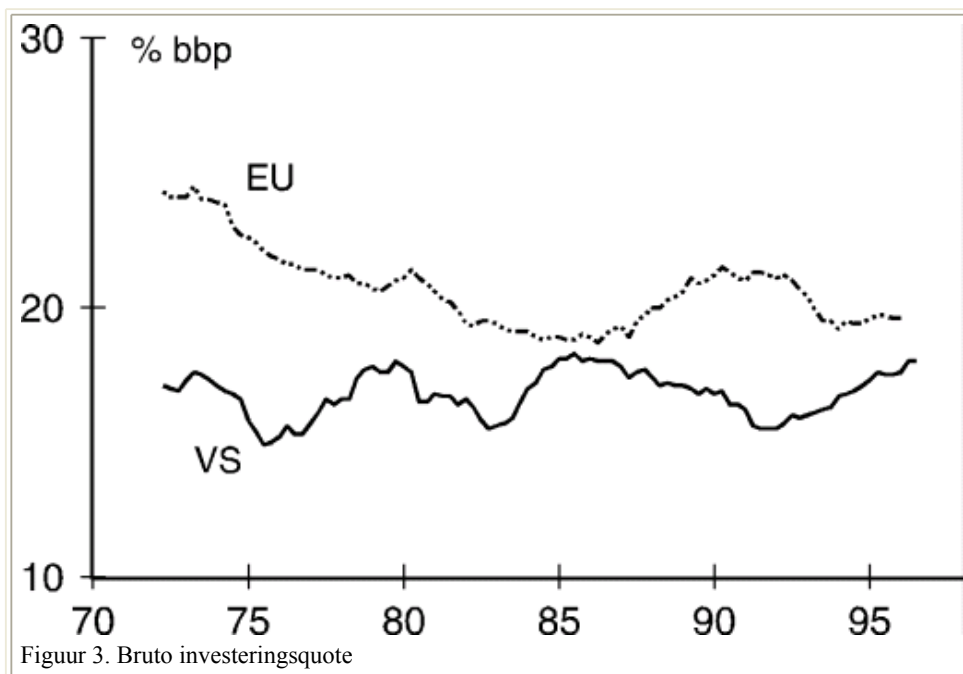
Figuur 2. Uitgaven aan R&D

Onderwijs

Ook als het om onderwijs gaat, zijn de conclusies niet eenduidig. Amerikaanse scholieren scoren weliswaar minder goed op internationaal vergelijkende toetsen, maar het is zeer de vraag of deze verschillen zich ook vertalen in een lagere arbeidsproductiviteit. Wordt juist in Europa niet veelvuldig geklaagd over de aansluiting tussen onderwijs en bedrijfsleven? Aan de Amerikaanse overheidsuitgaven aan onderwijs zal het overigens niet liggen. Per scholier wordt meer uitgegeven dan in de meeste EU-landen [2](#).

Investerings

Een andere factor die vaak te berde wordt gebracht ter verklaring van de achterblijvende Amerikaanse arbeidsproductiviteit is de lage investeringsquote. Inderdaad lag de bruto investeringsquote gedurende de afgelopen twintig jaar in de Europese Unie voortdurend hoger dan die in de Verenigde Staten (zie [figuur 3](#)). Ook hier geldt echter dat de vertaalslag naar de arbeidsproductiviteit soms wel erg snel wordt gemaakt. Tegenover de geringere investeringsuitgaven staat namelijk dat het rendement op investeringen in de VS in de periode 1974-93 op 9,1% lag, beduidend hoger dan de 7,4% in Duitsland [3](#).

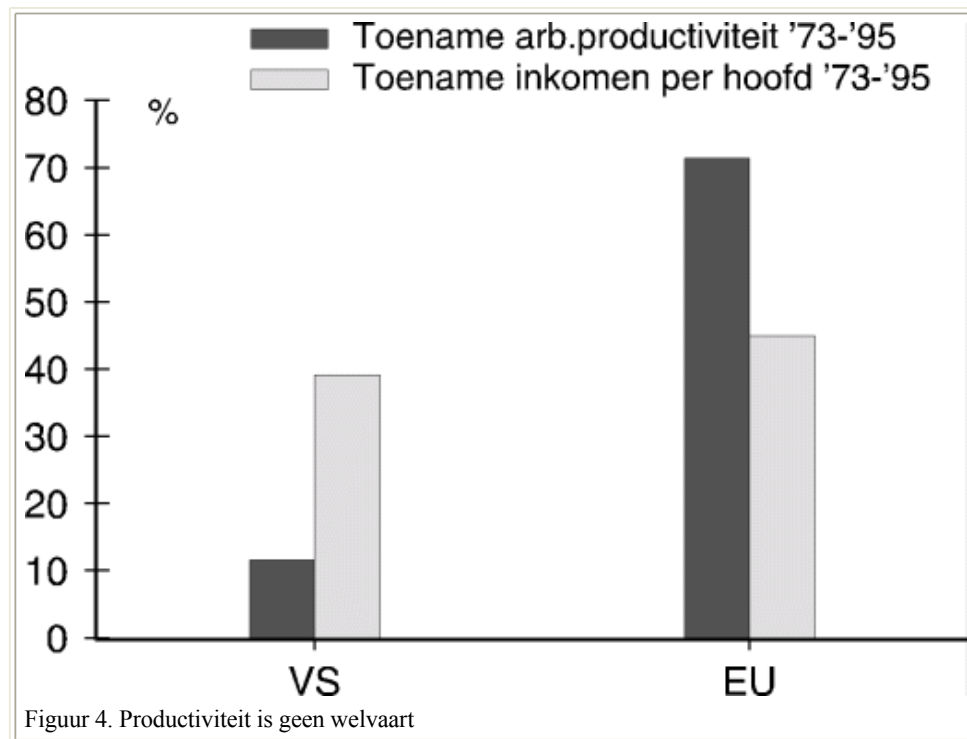
Figuur 3. Bruto investeringsquote

...hebben niet geleid tot een sterk verschil in welvaart ...

Hierboven hebben we enkele vraagtekens gezet bij de vermeende verschillen tussen de VS en de EU bij de vorming van immateriële activa (door R&D), menselijk kapitaal (door scholing) en fysiek kapitaal (door investeringen in bedrijfsmiddelen), althans wat betreft hun invloed op de arbeidsproductiviteit.

Als de vergelijking van de genoemde factoren per saldo in het voordeel van de EU uitvalt, zoals de sterkere toename van de arbeidsproductiviteit suggereert, zou men verwachten dat dit zich vertaalt in een hogere groei van het reële inkomen per hoofd van de bevolking. Dit is echter niet het geval. Het verschil tussen het Amerikaanse en het Europese cijfer voor de inkomensgroei per hoofd is

slechts een fractie van het verschil tussen de groeicijfers van de arbeidsproductiviteit (zie [figuur 4](#)).

... en zijn te verklaren uit de mix tussen kapitaal en arbeid

Een duidelijk verschil tussen de EU en de VS in de afgelopen decennia is de inzet van de productiefactor arbeid. Het aantal gewerkte uren is in de EU sinds 1973 afgenomen met 5%, maar is in de VS in deze periode met 55% gestegen. Splitsen we de toename van het totale aantal gewerkte uren op in de groei van de potentiële beroepsbevolking, de participatiegraad, de werkloosheidsgraad en het gemiddelde aantal gewerkte uren per werknemer, dan blijken de EU en de VS in alle componenten te verschillen (zie [tabel 1](#)). De VS hadden een snellere groei van de beroepsbevolking en een sterkere toename van de participatiegraad. Europa vertoonde een toename van de werkloosheidsgraad en een forse afname van het aantal gewerkte uren per werknemer.

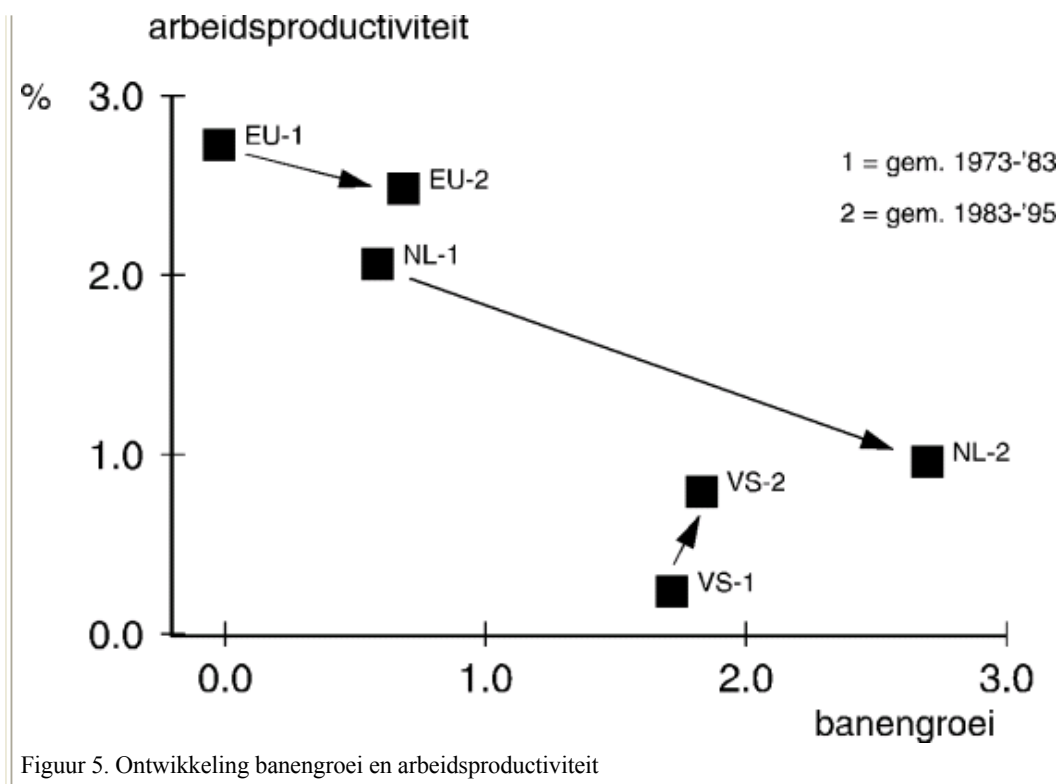
Tabel 1. Aantal gewerkte uren in de VS en de EU

	VS		EU	
	1973	1995	1973	1995
Totaal per jaar	158 mrd	244 mrd	241 mrd	229 mrd
Bevolking 15-64 jr.	131 mln	170 mln	204 mln	236 mln
Participatiegraad	68,4%	77,8%	66,2%	67,5%
Werkloosheidsgraad	8,3%	5,5%	4,3%	11,0%
Aantal gewerkte uren per persoon	1924	1952	1863	1617

Berekeningen gebaseerd op OESO, *Employment Outlook*, juli 1996.

Het verschil in het aantal gewerkte uren in de VS en de EU hangt sterk samen met de stelsels van sociale zekerheid in beide regio's. Het royalere stelsel in de EU heeft geleid tot een substantieel hogere wig (door sociale premies) en een hoger minimumloon (moet boven het uitkeringsniveau liggen) dan in de VS. Door de fors hogere loonkosten heeft in de EU een omvangrijke uitstoot van arbeid plaatsgevonden. Deze heeft zich vertaald in werkloosheid en een terugloop in het aantal gewerkte uren per werknemer. In de VS is, mede door de krappere bemeten sociale zekerheid, de participatiegraad toegenomen. De keuze voor een *meer of minder* royaal stelsel voor sociale zekerheid is derhalve impliciet een keuze geweest voor een relatief hoge kapitaalintensiteit (EU), dan wel een relatief hoge arbeidsintensiteit (VS) van het productieproces. Door het relatief hoge minimumloon heeft de afvloeiing van werknemers naar de sociale zekerheid in de EU meer dan evenredig aan de onderkant van de arbeidsmarkt plaatsgevonden. Hier bevonden zich immers degenen met een arbeidsproductiviteit beneden de loonkosten op het minimumniveau. De lage arbeidsintensiteit en de relatief omvangrijke uitstoot van de minder productieve werknemers hebben als neveneffect gehad dat de gemiddelde arbeidsproductiviteit in de EU sterker is toegenomen dan in de VS ⁴.

Het beleid voor de arbeidsmarkt en de sociale zekerheid lijkt vooral een afweging tussen meer banen of een hogere arbeidsproductiviteit. Dit wordt ook nog eens geïllustreerd door de positie van Nederland binnen de Europese Unie. Het in de jaren tachtig ingezette beleid van loonmatiging en flexibilisering van de arbeidsmarkt heeft geleid tot een sterkere banengroei dan in de rest van de EU, maar ook tot een achterblijvende arbeidsproductiviteitsstijging ⁵. Uit [figuur 5](#) blijkt hoe Nederland is opgeschoven naar een meer 'Amerikaanse' situatie. Het beleid vertaalt zich echter niet zonder meer in een sterkere welvaartstoename.

Conclusie

De verschillen in arbeidsproductiviteitsgroei tussen de EU en de VS vloeien voornamelijk voort uit de inrichting van de sociale zekerheid. De daarmee samenhangende hoogte van de loonkosten heeft directe gevolgen voor de mix tussen arbeid en kapitaal en verklaart zo de hogere arbeidsproductiviteitsgroei in de EU.

De achterblijvende arbeidsproductiviteitsgroei in de VS lijkt niet te wijten aan minder goede resultaten op het gebied van onderzoek, onderwijs en investeringen. Het verschil in welvaartsgroei is dan ook zeer gering. Van een onrustbarende Amerikaanse ontwikkeling is derhalve geen sprake

1 Zie, *Annual report of the Council of Economic Advisers*, februari 1995, en CPB, [Centraal Economisch Plan 1996](#).

2 Met uitzondering van Zweden, Denemarken en Luxemburg. Bron: OESO, *Economic Surveys United States*, 1994.

3 Bill Lewis (McKinsey Global Institute) in de *Wall Street Journal*, 7 juni 1996. De bron geeft geen cijfers voor de Europese Unie.

4 De toegenomen inzet van arbeid verklaart mogelijk ook dat de kapitaalproductiviteit in de VS sneller is gestegen dan in de EU.

5 A. Kleinknecht, [Potverteren met loonmatiging en flexibilisering](#), *ESB*, 17 juli 1996.